

Vybrané aspekty úspešnosti náborových akcií zamestnancov pre Východoslovenské železiarne

Marianna Bobková, Centrum spoločenských a psychologických vied SAV,
Spoločenskovedný ústav Košice, bobkova@saske.sk

BOBKOVÁ, Marianna. The selected aspects of a successful recruitment campaign for workers for the Eastern Slovak Ironworks. *Individual and Society*, 2016, Vol. 19, No. 2.

The thesis deals with selected factors that were influencing the development of employees' number of Eastern Slovakia Steel factory. The company, today under the name United States Steel Corporation, is situated in Košice, the second largest city of Slovakia, with more than 240,000 citizens. However, during the 1950s the city had approximately 60,000 citizens only, but the census of 1980 recorded in excess 200,000 citizens. For reasons that in the second half of the 20th century, the population increased fourfold which could not be caused by the natural population growth only, it is appropriate to focus on the causes during that particular historical period. The years from 1948 to 1989 are characterized by strong influence of totalitarian regime and government interference in both economic as well as social life of citizens. Above all the interests of the Union of Soviet Socialist Republics had to be respected, which was reflected also in the type of industrialization and its focus on the Cold War development. In The Czechoslovak Republic the idea of increased industrialization was enforced on the territory of today's Slovakia. One of the plans was the industrialization of population-rich, but economically declining eastern Slovakia. Košice represented a strategic centre of the eastern part of the republic, in which the construction of industrial enterprises was supposed to be carried out and which impacted on the population. The construction of Eastern Slovakia Steel factory started in 1960. The factory was supposed to provide the biggest number of job opportunities not only in the Košice city, but also in the nearby districts, which led to migration of the population. Therefore, this thesis focuses on depiction of the relation between industrialization and the physical movement of people. There are two types of recruitment actions and activities for gaining workers described in this article. Through numerical data recorded in charts and graphs the rate of recruitment percentage together with explanation of causes stated in reports is highlighted. Additionally, propaganda activities which played a significant role in appealing to public are also depicted. Articles in newspapers and company brochures were supposed to be in favour of gaining persons into employment for metallurgical factory. The article offers opportunities for better understanding of the mutual relation and influence between political system, industrialization and the society. The intention here was the systematization of statistical data that may represent resource for further research in the field of development of Košice, the growth of the population and the total transformation of the city. Furthermore, to provide a resource for the illustration of the nature of political, economic and social changes of the given time period.

Socialism. Industrialization. Recruitment. Eastern Slovak Ironworks.

Obdobie socializmu sa vyznačovalo silným vplyvom totalitného režimu a vládnych rozhodnutí zasahujúcich do ekonomického a spoločenského života občanov. Roky 1948 -1989 boli charakteristické centrálnym riadením štátu a plánovaním života jeho obyvateľov podľa dopredu schválených záujmov komunistickej strany a zároveň štátnej sféry. Predkladané plány sa považovali za správne a v prípade ich nezrealizovania sa daný stav zvaloval na nevedomosť populácie prípadne na to, že zámery neboli správne pochopené.[1]

Ústredný bod socialistického centrálneho riadenia hospodárstva bolo spoločné, kolektívne vlastníctvo. Zrušilo sa súkromné podnikanie a začalo prebiehať poštátňovanie. Preferovaná bola industrializácia v oblasti ťažkého priemyslu, vzhľadom k vývoju studenej vojny, na úkor spotrebného priemyslu i poľnohospodárstva. Ekonomika sa mala oslobodiť od zahraničnej závislosti západného sveta. Hospodárstvo sa vyvíjalo bez trhovej konkurencie, podnikateľskej vrstvy, bez vnútorných hnacích síl.

V Československej republike[2] bola presadzovaná myšlienka zvýšenia industrializácie na území dnešného Slovenska. I napriek avizovanému plánu bola prevažná časť investícií smerovaná na české územie.[3] Niektoré plánované výstavby boli dokonca zrušené.[4] Argumentom vyšších finančných prídeltov a teda aj vyšších podielov industrializácie v českom prostredí bolo, že územie vytvára väčšiu časť národného dôchodku. Odôvodňované to bolo aj tým, že je ľahšie rozširovať činnosť už fungujúcich podnikov v oblastiach s priemyselnou tradíciou ako stavať nové podniky na zelenej lúke.[5] Samozrejme istá finančná čiastka bola vyhradená pre zabezpečenie priemyselnej výstavby aj na Slovensku. Výstavba podnikov a výber ich lokalizácie bol ale veľakrát neobjektívny vzhľadom k populačnému vývoju obyvateľstva.[6] Závody boli umiestňované do miest hlavne v takých okresoch či regiónoch, v ktorých sa priemysel už koncentroval. Neraz to viedlo nielen k demografickým problémom spojeným s migráciou obyvateľstva, ale aj k problémom s dopravou a nedostatkom bytov.

Územie východného Slovenska predstavovalo v počiatočných rokoch socialistickej industrializácie zdroj pracovných síl pre celý štát. Vysoký prirodzený prírastok a zlý ekonomický stav nútil ľudí k migrácii do iných častí republiky s dostatkom voľných pracovných miest a vyššou životnou úrovňou.[7] Situáciu malo vyriešiť vytvorenie priemyselných oblastí, ktoré by zabezpečovali dostatok pracovných príležitostí pre okolité územie. Intenzita vnútroštátnych migrácií sa mala postupne znižovať a prebiehať na menšie vzdialenosti, v rámci okresov až jedného kraja. Takýmto priemyselným centrom sa mali stať aj Košice, avšak zámer nemal rýchly priebeh. Ešte v roku 1950 bol v meste zaznamenaný migračný prírastok 700 osôb[8] a v roku 1956 klesol na 515 osôb.[9] Hlavnou príčinou bolo vysťahovanie obyvateľstva do českých krajov, prevažne kvôli náboru do Ostravsko- Karvinských dolov a pohraničia.[10]

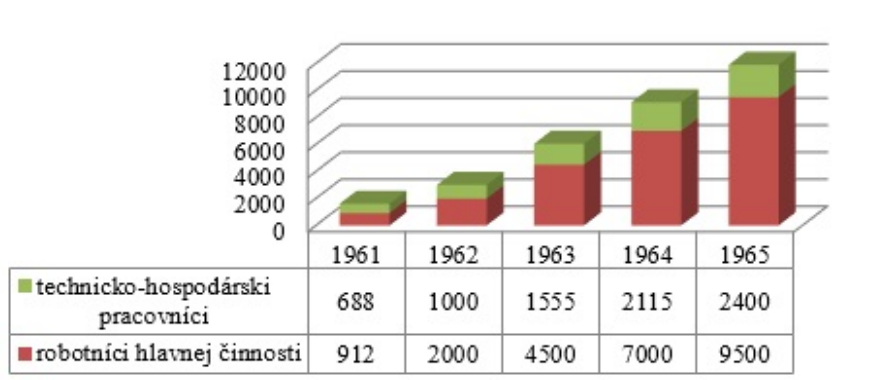
Zmena nastala v júni 1958, kedy sa konal XI. zjazd Komunistickej strany Československa (ďalej KSČ), na ktorom sa uzniesol cieľ výstavby metalurgického kombinátu s umiestnením na území dnešného Slovenska. Z prvotných 19 lokalít[11] sa v konečnom dôsledku pre Východoslovenské železiarne (ďalej VSŽ) vybrala oblasť južne od Košíc. S výstavbou sa začalo v roku 1960. Jednotlivé objekty mali byť postupne uvádzané do prevádzky a konkrétne išlo o 42 stavieb.[12] VSŽ mali vytvoriť okolo 20 000 nových pracovných miest.[13] K danému počtu bolo potrebné ešte pripočítať zamestnancov podnikov, ktorí sa podieľali na výstavbe kombinátu i pracovníkov pomocnej výroby, dopravných prostriedkov a ďalších. V rozmedzí rokov 1960 až 1970 tak bolo pre vývoj zamestnanosti v meste potrebné zabezpečiť približne 50 200 pracovníkov, pričom z vlastných zdrojov dokázali Košice pokryť len okolo 17 000 osôb.[14] Zvyšný stav mal byť doplnený každodennou dochádzkou za prácou a imigráciou.

Bilancie pracovných síl a plány prípravy kvalifikovaných kádrov predstavovali podklady pre určenie potreby zamestnancov. Pre plynulý nábeh jednotlivých prevádzok sa tvorili plány počtu pracovníkov VSŽ. Údaje zo *Správy na výstavbu VSŽ*, vydané dňa 5. novembra 1960 v Bratislave, predkladajú hodnoty potreby pracovníkov zobrazených v tabuľke číslo 1.

Tabuľka 1: Plán potreby pracovníkov Východoslovenských železiární v rozmedzí rokov 1961 -1968[15]

Rok	Plánovaný počet pracovných síl
1961	1 000
1962	2 300
1963	5 000
1964	8 000
1965	11 000
1966	14 000
1967	16 500
1968	17 400

O dva roky neskôr, 4. júla 1962, bol vydaný dokument *Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ*, ktorý tiež zaznamenával plánované počty zamestnancov VSŽ.[16] Číselné hodnoty sa oproti predchádzajúcej Správe líšili, predstavovali vyššie údaje, ktoré zobrazuje graf číslo 1.

Graf 1: Plánované počty zamestnancov Východoslovenských železiární v rozmedzí rokov 1961 - 1965[17]

Z porovnávania údajov z dvoch správ vyplýva, že plány z roku 1962 sú konkrétnejšie spracované, vzhľadom na to, že zamestnancov rozdelili do dvoch základných skupín. Zároveň z vyšších hodnôt číselných údajov môžeme usúdiť, že niektoré prevádzky vo VSŽ už fungovali, a tak sa plány spresňovali. Rovnako sa každý rok zvyšovali aj zadávané úlohy, čo si vyžadovalo viac pracovníkov. Vznikali aj plány s vyhotovenými údajmi pre štvrtroky daného roku s konkrétnymi potrebami zamestnancov v jednotlivých oboroch.

V prvých rokoch existencie VSŽ spôsoboval rozsiahly rozvoj zamestnanosti problémy v získavaní kvalifikovaných odborníkov, keďže hutníctvo v oblasti nemalo tradíciu. Za účelom zabezpečenia odborných zamestnancov bol v rokoch 1959 a 1960 prevedený súpis vyučených pracovníkov v stavebných a kovoprofesiách, ktorí nevykonávali prácu vo vyučených povolaniach.[18] Taktiež sa počítalo s nástupom zaškolených pracovníkov z Ostravska, ktorých školenie začalo prebiehať ešte v 50. rokoch, pôvodne plánovaných pre prácu v Hutnom kombináte Košice (ďalej HUKO).[19] HUKO predstavovalo ekonomický impulz pre oblasť východného Slovenska. Podnik bol zriadený 1. januára 1951 avšak už 12. januára 1953 bolo rozhodnuté ukončiť jeho ďalšiu výstavbu. [20] Aj napriek tomu sa až do absolútneho zastavenia prevádzky rátať s obrovským vzrastom pracovných síl. Pre ich zabezpečenie bol potrebný nábor pracovníkov. Tu sa vyskytla problematika hlavne s nekvalifikovanosťou ľudí, keďže doposiaľ okolité dediny disponovali pracovníkmi z oblasti poľnohospodárstva. V mnohých prípadoch prebiehali náborové vo forme premietania sovietskych filmov, ktoré presvedčali obyvateľstvo o dôležitosti HUKA a následných

rozhovoroch, ako na to poukazuje i článok zo závodných novín.[21] I napriek náborovým akciám bol napríklad v treťom štvrtroku 1951 stav pracovníkov v počte 500 osôb, pričom sa pôvodne počítalo s 1 940 zamestnancami.[22] Zaostával aj nábor inžinierov, technikov, majstrov, ktorí sa v prevažnej miere získavali z územia Čiech a Moravy. Problém nastával hlavne v neochote priemyselných závodov uvoľňovať svojich odborníkov a zároveň niektorí odborníci neprejavovali záujem premiestnenia či už z rodinných alebo platových dôvodov. Rovnako zložitá bola bytová otázka. Šaca bola určená ako sídlisko pracovníkov HUKA, ale spočiatku tu nebol dostatok bytových jednotiek. Boli vytvorené ubytovacie možnosti priamo na stavbe. Zároveň bolo prislúbených 600 podnájomov v Košiciach, avšak článok z novín vypovedá, že do daného dátumu ich bolo poskytnutých len 10.[23] Skutočnosti poukazujú na nedostatočnú organizovanosť a neefektívnosť náborov, ktoré ani v nasledujúcom období výstavby VSŽ neboli bezchybné.

Situáciu nedostatku pracovných síl pre VSŽ mal vyriešiť organizovaný nábor a prevedenie kvalifikovaných pracovníkov z ostatných hutníckych a strojárskych podnikov celého štátu, predovšetkým z českého územia. Vláda uložila jednotlivým rezortom, hlavne Ministerstvu hút a rudných baní, zabezpečiť prevod vysokokvalifikovaných odborníkov do VSŽ, pričom mali tvoriť odborové i politické jadro a zaručiť plynulý a bezporuchový chod prevádzok. Úlohy boli spresnené vedením VSŽ tak, aby v jednotlivých rokoch výstavby boli počty i profesie v súlade s potrebou nabiehajúcich kapacít.

Nasledujúce tabuľky číslo 2 a 3 poukazujú na neplnenie cieľov jednotlivých ministerstiev v úlohách prevodu kvalifikovaných robotníkov a v prípade technicko-hospodárskych pracovníkov bol plán splnený na 30 %.

Tabuľka 2: Prevod kvalifikovaných robotníkov do Východoslovenských železiarní v rokoch 1961 a 1962 [24]

Ministerstvo	Spolu roky 1961 a 1962	
	plán	skutočnosť (k 29.5.1962)
Hutného priemyslu a rudných baní	60	-
Palív a energetiky	30	-
Ťažkého strojárstva	158	-
Všeobecného strojárstva	100	-
Chemického priemyslu	-	-

Tabuľka 3: Prevod technicko-hospodárskych pracovníkov do Východoslovenských železiarní v rokoch 1961 a 1962 [25]

Ministerstvo	Spolu roky 1961 a 1962	
	plán	skutočnosť (k 29.5.1962)
Hutného priemyslu a rudných baní	160	53

Neplnenie plánov bolo vysvetľované oneskoreným vydaním smerníc pre hmotné zabezpečenie prevádzky pracovníkov a tiež zdĺhavým rokovaním medzi VSŽ a ministerstvami. Situácia bola opisovaná tak, že až na porade konajúcej sa 25. apríla 1962 boli upresnené požiadavky a stanovené konečné termíny prevodu pracovníkov.

Širokej verejnosti sa stav získavania odborníkov predstavoval ako fungujúci prvok. Poukazujú na to aj úryvky z novinových článkov. „Vítkovické železiarne Klementa Gottwalda v Kunčiciach budú pracujúcim východného Slovenska plne nápomocné pri výstavbe tohto grandiózneho diela. Do roku 1964 vyšlú ďalších už skúsených pracovníkov na zaučenie nových pracovníkov vo Východoslovenských železiarniach.“ [26] Napriek tomu nebolo možné dosiahnuť požadovaný stav. Dôvodom bol opätovný nesúhlas podnikov presunúť svojich kvalifikovaných odborníkov. Prehlasovali, že ich sami majú nedostatok.

Súčasne sa vykonával i nábor nekvalifikovaných pracovníkov. Vzrast osôb v priemysle mal byť podmienený znižovaním stavu v poľnohospodárstve v celokrajovom priemere, ale hlavne v tých okresoch, kde bolo poľnohospodárstvo menej výnosné. Zavádzaním strojov a vznikáním jednotných roľníckych družstiev už nebola potreba vysokého počtu pracujúcich osôb v primárnom sektore. V roku 1960 bol napríklad v okresoch Bardejov pokles pracovníkov o 31,2 %, Humenné 45,3 %, Poprad 31,2 %, Prešov 40,2 %, Michalovce 30,7 %. [27]

Nekvalifikované pracovné sily sa mali zaškoliť v 30 podnikoch situovaných prevažne v českých krajoch. Začiatky náborov sa datujú do roku 1959 a doba trvania bola stanovená na tri roky.[28] V roku 1960 sa počet evidovaných pracovníkov z východného Slovenska pracujúcich v hutníckych podnikoch na Ostravsku a v Kladne pohyboval okolo 5 000 osôb.[29] Tabuľka číslo 4 zobrazuje hodnoty plánov a skutočné počty zaškoľovaných pracovníkov pre VSŽ v českých podnikoch v roku 1961.

Tabuľka 4: Plánovaný a skutočný stav počtu zaškoľovaných pracovníkov vo vybraných podnikoch v roku 1961[30]

Podnik	Zaškoľovanie a zapracovanie			
	Robotníci		THP	
	plán	skutočnosť	plán	skutočnosť
Vítkovické železiarne Klementa Gottwalda, Ostrava	328	479	16	7
Třinecké železiarne, Třinec	502	288	39	31
Národní Huta Klementa Gottwalda, Kunčice	575	388	48	38
Spojené oceliarné národný podnik, Kladno	200	60	-	-

Z uvedenej tabuľky vidieť zväčša nesplnené plány, čo bolo v mnohých prípadoch spôsobené nedostatočne organizovaným náborom a zároveň neochotou niektorých podnikov umiestniť a zaučiť pracovníkov. Uvádzané boli dôvody zvýšenia počtu vlastných učňov, nedostatok priestoru v dielňach a nepostačujúce bytovacie možnosti. Nesplnené počty sa presúvali do plánov nasledujúcich rokov.

O náboroch pracovníkov sa dozvedáme aj z novin. V nich hľadali pre mostáreň do 20. novembra 1959 osemdesiatich pracovníkov.[31] Pre mostáreň mal taktiež Odbor pracovných síl Východoslovenského kraja KNV zabezpečiť 460 miest, pričom 200 osôb malo byť presunutých z Ostravska.[32] Nábor boli organizované štátnym organizovaným náborom,[33] krajským organizovaným náborom, voľným náborom.[34] Tabuľka číslo 5 zobrazuje prehľad o náboch pracovných síl pre výstavbu VSŽ zabezpečeným krajským organizovaným náborom z okolitých okresov kraja v čase od 13. marca 1963 do 31. augusta 1963.

Tabuľka 5: Nábor pracovníkov pre Východoslovenské železiarne z jednotlivých okresov Východoslovenského kraja v roku 1963[35]

Okres	Plán	Plnenie	Percentuálne vyjadrenie plnenia plánu
Bardejov	330	230	69,6
Humenné	330	260	78,7
Košice ³⁶	600	827	137,8
Michalovce	310	344	110,9
Poprad	205	195	95,1
Prešov	415	378	91,0
Rožňava	150	162	108,0
Spišská Nová Ves	200	143	71,5
Trebišov	160	172	107,5
Spolu	2700	2711	100,4

Údaje sú za okres Košice, nie za mesto, keďže v období 60. rokov tvoril okres Košíc územie mesta i okolitých obcí, ktoré v nasledujúcom období tvorili okres Košice-okolie, prípadne Košice-vidiek.

Najväčšie nesplnenie plánu vidieť v okresoch Bardejov a Spišská Nová Ves. Naopak, plán prekročili okresy Trebišov, Rožňava, Michalovce, Košice. Podľa vypracovaného plánu mali mať VSŽ na konci 3. päťročnice 10 000 zamestnancov, kde sa počítalo s presunom 6 000 - 7 000 osôb z Ostravska a 872 osôb z podnikov Východoslovenského kraja. Zvyšok mal byť doplnený ďalším náborom.[36] O počiatkových stavoch v náboroch písali aj novinové články, ktoré v mnohých prípadoch poukazovali na nedocenenie náborov a neposkytnutie dostatku osôb.[37] Príčiny boli rôzne od zlej organizovanosti, neochoty opustiť rodnú obec, prípadne prijímanie osôb, ktoré v blízkej dobe museli nastúpiť na povinnú vojenskú službu,

alebo sa objavovali problémy súvisiace s nedostatočnou organizáciou práce, výškou miezd, nedostatočnou starostlivosťou o kvalifikáciu zamestnancov a mnohé iné dôvody. Častokrát sa stávalo, že zaučení pracovníci sa vrátili späť do svojho rodiska, prípadne ostali pracovať v danom podniku, kde sa zaučali.

V mnohých prípadoch ľudia nevedeli aká práca ich vo VSŽ čaká. Profesiou, v ktorej sa mali zaškoľovať, im stanovovala odborná komisia. Pre lepšiu organizovanosť sa preto začali konať sústreďenia, kde sa uchádzačom vysvetľovala úloha práce vo VSŽ. Zároveň sa uvádzali aj rôzne výhody práce v závode. „V čase zaškoľovania Vám budeme poskytovať tieto ďalšie úhrady: ženatým a im na rovné postaveným budeme vyplácať rodinnú podporu vo výške 8 Kčs denne. V prípade zaškoľovania mimo VSŽ uhradíme Vám zľavnené cestovné na návštevu rodiny, a to u ženatých raz za 6 týždňov, u slobodných raz za 3 mesiace (2. triedou).“^[38]

Vzrast potreby zvyšovania počtu pracovných síl, s čím úzko súviseli i náborové akcie, vidieť v potrebe výstavby náborových kancelárií VSŽ. Podľa výpočtov bolo potrebné zriadiť tri kancelárie po dvoch pracovníkov a jedného vedúceho, ďalej dve psychotechnické prijímacie miestnosti kabinet bezpečnosti práce a miestnosť na fotografovanie, keďže sa denne očakávalo s príchodom 50 - 60 osôb.^[39]

Pre zvyšovanie efektivity náborov sa využívali propagačné články v novinách o živote školených osôb. „Som veľmi spokojný so svojim špeciálnym remeslom a som hrdý, že budem tesárom Východoslovenských železiarní. Usilovne pracujem, lebo sa chcem stať čo najlepším odborníkom. Tým, ktorí mali obavy z VŽKG v Ostrave, odkazujem, že sa tu máme lepšie ako doma.“^[40] Podobné odkazy ako aj rôzne ďalšie vyjadrenia a články v novinách,^[41] ktoré boli prístupné každému občanovi mali oslovovať široké zastúpenie nových uchádzačov o miesto vo VSŽ. V mnohých článkoch boli uverejňované konkrétne počty zaškoľovaných osôb, čo malo taktiež viesť k zvýšeniu počtov uchádzačov. Napríklad v článku Budú z nich budovatelia Východoslovenských železiarní sa píše o vyše 1 000 mladých pracovníkoch Košického kraja, ktorí sa pripravujú na Ostravsku pre výstavbu Východoslovenských železiarní a ďalších 1 600 sa k nim malo pripojiť roku 1959.^[42]

Okrem už spomínaných článkov sa objavovali v tlači aj príbehy bežných občanov, ktorí zmenili svoje povolanie. Napríklad článok, ktorý opisoval príbeh čašníka, ktorý sa stal zvaračom.^[43] Rovnako existoval propagačný materiál v podobe brožúr, ktorý lákal ľudí, aby sa stali súčasťou procesu zaučania sa. „Namáhavá fyzická práca, ktorá je typická pre staré hutnícke závody, u nás nebude mať miesta, na našich pracoviskách Vás očakáva príjemné prostredie, vzdušné a svetelné prevádzky a radostná práca, ktorou si budete môcť zvyšovať svoju životnú úroveň.“^[44] V ľuďoch to malo vyvolať pocit idylického stavu v náboroch a vidieť možnosť osobnej príležitosti v nájdení pracovného uplatnenia.

Postupne sa však začali prejavovať dôsledky nedostatkov náborov. Fluktuácia zamestnancov bola spôsobovaná dĺžkou zaškoľovacieho procesu. Niektorí zamestnanci odchádzali do iných podnikov, kde od nich nepožadovali zvýšenie kvalifikácie a zároveň v nich mohli získať vyššie mzdy ako vo VSŽ. Problematiku spôsobovala i vzdialenosť zaškoľovacích podnikov od miesta bydliska, ale aj nedostatočný výber náborových oddelení, ktoré častokrát pozerali na počty a nie na záujem uchádzačov. Osoby saprídeleni na miesta podľa potrieb podnikov, ktoré v prípade nenaplnených vlastných stavov pracovníkov žiadali vysielanie ľudí na zaškolenie na základe medzipodnikových zmlúv. Značná časť bola zamestnávaná v pracoviskách, na ktorých nemala byť zapracovaná čo znižovalo úroveň zaškoľovacieho procesu. Napríklad podnik v Třinci vykazoval k 21. máju 1962 z 314 robotníkov len 240 osôb školených na plánovaných profesiách a v podniku v Lískovci bolo zo 116 robotníkov len 76 umiestnených na plánovaných pracoviskách.^[45] Ostatní boli zaradení do menej kvalifikovaných pracovísk. Taktiež sa stávalo, že komisia vyberala pre osoby ich budúce zamestnanie podľa potreby prevádzok VSŽ bez informácii o ich predchádzajúcom pracovisku. Ukázalo sa, že asi len tretina zamestnancov zaškolených na Ostravsku prejavila súhlas s nástupom do VSŽ, čo si vyžiadalo ďalší nábor.^[46] Situácia dostatku voľných pracovných síl na východnom Slovensku umožňovala tieto stavy doplniť. Avšak to brzdilo výstavbu i celkovú kvalitu práce.

Dňa 4. septembra 1964 bol spísaný *Komentár k návrhu plánu na rok 1965*, pričom išlo o tajné údaje, v ktorých bol zároveň porovnaný plánovaný stav s očakávanou skutočnosťou v roku 1964, zobrazený v nižšie uvedenej tabuľke číslo 6.

Tabuľka 6: Plán potreby a očakávaná skutočnosť počtu robotníkov vo Východoslovenských železiarňach v roku 1964[47]

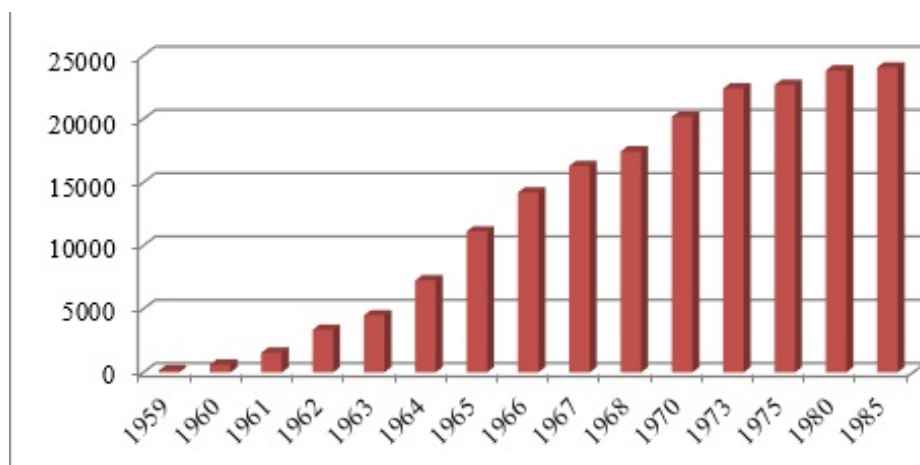
Ukazovateľ	1964 plán	1964 očakávaná skutočnosť
Konečné počty robotníkov	4573	4160
I. Potreba robotníkov celkom z toho:	3591	3383
- Na zvýšenie počtov	2568	2155
- Prirodzený úbytok	8	6
- Za odchádzajúcimi na vojnu a do škôl	146	146
- Potreba pre zaškolenie	599	115
- Fluktuácia	170	478

Zdroje pre krytie potrieb počtu pracovníkov malo zabezpečiť 291 absolventov škôl, 82 osôb ktoré sa vrátili po ukončení vojenskej služby a 802 ľudí vracajúcich sa zo zaškoľovania. Plán sa zhodoval s očakávanou skutočnosťou. Zvyšný stav mal zabezpečiť nábor, konkrétne 515 osôb získaných Štátnym organizovaným náborom, kde sa očakávala skutočnosť len 150 osôb. Krajský organizovaný nábor mal zabezpečiť najviac, a to 1 113 osôb a voľný nábor 130 osôb.

Okrem vnútroštátneho zaškoľovania pracovníkov prebiehalo zaškoľovanie aj v Zväze sovietskych socialistických republík, Poľskej ľudovej republike a v Rakúsku z dôvodu, že sa vo VSŽ mali používať stroje, ktoré sa na území štátu v tej dobe nevyskytovali.[48]

Zaškoľovací proces pre VSŽ v iných podnikoch bol ukončený v roku 1965.[49] Postupne prechádzali náborové akcie do motivácie ľudí k sťahovaniu obyvateľov na základe možnosti získania bytu zo štátnej alebo podnikovej výstavby, zvyšovaním atraktivity mesta z hľadiska občianskej a technickej vybavenosti. Stav zamestnancov VSŽ mal byť v prevažnej miere zabezpečovaný z radov učňov a príchodom mladých ľudí po absolvovaní ich štúdiá.

V konečnom dôsledku sa každoročne počet zamestnancov VSŽ zvyšoval. Nezamestnanosť sa znižovala, čo bolo aj jedným z prvotných plánov lokalizácie podniku na východné Slovensko s jeho spresneným umiestnením do Košíc. Graf číslo 2 zobrazuje vývoj počtu zamestnancov vo VSŽ a nižšie uvedená tabuľka číslo 7 konkrétnejšie poukazuje na počty zamestnaných žien i na prerozdelenie zamestnancov do jednotlivých kategórií.

Graf 2: Vývoj počtu zamestnancov Východoslovenských železiarní[50]

Tabuľka 7: Vývoj počtu zamestnancov Východoslovenských železiarní s ich zadelením do kategórií podľa odbornosti[51]

Rok	Počet pracovníkov k 31.12					
	Celkom	Z toho ženy	Počet pracovníkov podľa kategórii			
			Robotníci	THP	Pomoc a obslužný personál	Nepriemyselná činnosť
1959	151	27	70	67	14	-
1960	608	96	362	207	29	10
1961	1556	296	862	638	71	19
1962	3362	656	1848	1287	164	63
1963	4508	931	2475	1734	214	85
1964	7272	1647	4462	2195	276	339
1965	11126	3015	7197	2593	410	929
1966	14205	3496	9964	2839	482	920
1967	16292	3742	11847	2908	519	1018
1968	17447	-	11968	2895	506	1078
1970	20179	5375	14537	3715	604	1323
1973	22430	5660	16425	3945	640	1420
1975	22700	5660	16660	4000	640	1400

Zosumarizovaním uvedených konkrétnych údajov vidieť, že po začatí výstavby metalurgického kombinátu sa počítalo s rozsiahlym počtom zamestnancov, ktoré Košice neboli schopné poskytnúť či už do počtu voľných pracovných síl, alebo kvalifikáciou pracovníkov. Začala sa prejavovať migrácia v podobe príchodu kvalifikovaných zamestnancov hlavne z českého územia republiky. Taktiež sa vykonával nábor pracovníkov prevažne z Východoslovenského kraja a z obcí na severe Slovenska, ale aj z iných lokalít s dostatkom voľných pracovných síl. Z dôvodu nekvalifikovanosti boli vytvorené podmienky pre zaškoľovanie budúcich pracovníkov VSŽ, hlavne v českých priemyselných podnikoch, čo spôsobovalo migračné prúdy opačným smerom, z Košíc. Po uplynutí troch rokov sa mali osoby vrátiť späť do Košíc a pracovať v jednotlivých prevádzkach VSŽ. Zároveň sa ale začali prejavovať aj nedostatky spájané so zabezpečením pracovníkov, v podobe plánov a reálnych počtov, ktorých číselné údaje boli rozdielne, v zmysle nesplnenia plánov. Budúci pracovníci boli nedostatočne informovaní o ich zamestnaní, nezistoval sa záujem osôb o prácu vo VSŽ, prípadne neboli vytvorené podmienky pre nástup do VSŽ, prevádzka ešte nebola spojzdnená. Uvedené udalosti komplikovali efektívnosť náborov a zapríčiňovali neustálu migráciu obyvateľstva. Vývoj zamestnanosti VSŽ mal i napriek komplikáciám a nedostatkom v systéme stúpajúcu tendenciu a sa počet zamestnancov naplňal.

Pramene a literatúra

Archívne fondy

Štátny archív v Košiciach, pobočka Košice

- fond Východoslovenský Krajský národný výbor Odbor plánovacích síl 1960 - 1969
- fond Východoslovenský Krajský národný výbor Plánovacia komisia a plánovací odbor 1960 - 1969
- fond Východoslovenský Krajský národný výbor Odbor oblastného plánovania 1965 - 1969
- fond Sekretariát predsedu a rada Krajského národného výboru Východoslovenského kraja 1960 - 1969
- fond Krajská služba štátneho úradu štatistického v Košiciach 1952 - 1960
- fond Plánovacia komisia rady Krajského národného výboru Košického kraja 1949 - 1960

Dobová periodická tlač

HUKO - stavba východu, 1951, roč. I.

Východoslovenské noviny, 1959, roč. II (VIII).

Východoslovenské noviny, 1960, roč. III (IX).

Literatúra

BALOG, Ján et al. *10 rokov VSŽ*. Košice : Východoslovenské železiarne, 1969. 152 s.

BARNOVSKÝ, Michal - BRIŠKÁR, Juraj. K otázke výstavby hutného kombinátu na východnom Slovensku (HUKO). In *Historica Carpatica : zborník Východoslovenského múzea v Košiciach*. Bratislava : Smena, 1970, s. 81-106.

GLÜCK, Róbert. a kol. *15 rokov VSŽ*. Praha : Rapid, 1974.

GRONSKÝ, Štefan. Súčasná politicko-ekonomická situácia na východnom Slovensku a perspektívy rozvoja v treťom 5RP. In *Východoslovenské železiarne : zborník zo seminára na pomoc lektorom*. Bratislava : Slovenský výbor Československej spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov a Osvetový ústav, 1961, s. 4-22.

IVANIČKA, Koloman a kol. *The geography of the region of the east-Slovakian ironworks*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1964. 432 s.

KERTÉSZOVÁ, Antónia. Migrácia obyvateľstva do Košíc v rokoch 1961 - 1970 a jej vplyv na vekovú štruktúru obyvateľstva. In *Demografie*, 1977, roč. 19, č. 3, s. 237-242.

KUČERA, Milan. *Populace České republiky 1918 - 1991*. Praha : Česká demografická společnost, 1994. 198 s.

LONDÁK, Miroslav. Ekonomika na Slovensku dvadsať rokov po februári 1948. In *Historický časopis*, 2007, roč. 55, č. 3, s. 577-596.

LONDÁK, Miroslav. *Otázky industrializácie Slovenska (1945 - 1960)*. Bratislava: Veda, 1999. 150 s.

Východoslovenské železiarne Vás volajú. Zabezpečte si svoju budúcnosť. Košice : VTP - VSŽ, 1965.

[1] KUČERA, Milan. *Populace České republiky 1918 - 1991*. Praha : Česká demografická společnost, 1994, s. 59.

[2] Od roku 1960 pod názvom Československá socialistická republika.

[3] Reálna bola aj situácia nerovnomerne rozložených pracovných miest i napriek ohlasovaným snahám ekonomickej rovnováhy štátu. V rokoch 1954 - 1957 bolo na Slovensku 46 000 voľných pracovných miest a v českých krajoch ich bolo až 171 000 miest. Išlo o rozdiel 125 000 pracovných miest, z čoho vyplýva, že sarátalo s príchodom pracovných síl zo Slovenska. LONDÁK, Miroslav. *Otázky industrializácie Slovenska (1945 - 1960)*. Bratislava : Veda, 1999, s. 112.

[4] Automobilový závod, ktorý mal byť lokalizovaný v Čadci sa nevystaval z dôvodu potreby pracovných síl v Ostravsku. LONDÁK, M. *Otázky industrializácie Slovenska...*, s. 81.

[5] LONDÁK, Miroslav. *Ekonomika na Slovensku dvadsať rokov po februári 1948*. In *Historický časopis*, 2007, roč. 55, č. 3, s. 587.

[6] Najvyšší prirodzený prírastok bol zaznamenaný v oblastiach severného a východného Slovenska.

[7] Obyvateľstvo smerovalo najmä do miest a okresov s dobrou ponukou pracovných príležitostí, hlavne do českých krajov prípadne do krajov na západnom Slovensku, čo bolo podporované sústavou plánovaného hospodárenia. Kam smerovali investície, tam smerovala aj bytová výstavba, a teda tam sa sťahovalo aj obyvateľstvo.

[8] Štátny archív v Košiciach (ďalej ŠA KE), fond (ďalej f.) Plánovacia komisia rady Krajského Národného výboru (ďalej KNV) Košického kraja 1949 - 1960, kartón (ďalej k.) 176, číslo (ďalej č.) 3/1950, Pohyb obyvateľstva v Československej republike.

[9] Stav k 1. januáru 1956. ŠA KE, f. Plánovacia komisia rady KNV Košického kraja 1949 - 1960, k. 186, č. 2/1956, Prehľad o pohybe obyvateľstva v Košickom kraji v rôznych ukazovateľoch podľa jednotlivých okresov.

[10] ŠA KE, f. Krajská služba Štátneho úradu štatistického v Košiciach 1952 - 1960, k. 13, č. 14/1955 - 1959, Správa o vývoji obyvateľstva v Košickom kraji v roku 1956.

[11] Lokality boli situované do okresov východného Slovenska. Prieskum pri niektorých z nich preukázal celkovú nevhodnosť, alebo veľkú nevýhodu stavenísk prevažne z hľadiska podmienok geologických, hydrologických, ale aj svojou konfiguráciou, alebo nedostatočným dopravným spojením.

[12] BALOG, Ján et al. *10 rokov VSŽ*. Košice : Východoslovenské železiarne, 1969, s. 77.

[13] IVANIČKA, Koloman et al. *The geography of the region of the east-Slovakian ironworks*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1964, s. 228.

[14] KERTÉSZOVÁ, Antónia. Migrácia obyvateľstva do Košíc v rokoch 1961 - 1970 a jej vplyv na vekovú štruktúru obyvateľstva. In *Demografie*, 1977, roč. 19, č. 3, s. 237.

[15] ŠA KE, f. Východoslovenský Krajský národný výbor (ďalej VSL KNV) Plánovacia komisia a plánovací odbor 1960 - 1969, k. 234, č. 9/1960, Správa o príprave na výstavbu VSŽ v roku 1961.

[16] Previerku vykonal Ústredný úrad štátnej kontroly a štatistiky v spolupráci s krajským oddelením.

[17] Graf zostavený na základe údajov: ŠA KE, f. Sekretariát predsedu a rada KNV Východoslovenského kraja 1960 - 1969, k. 54, č. 858/1962, Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ.

[18] ŠA KE, f. VSL KNV Odbor pracovných síl 1960 - 1969, k. 15, č. 1/1961, Správa odboru pracovných síl Východoslovenského kraja KNV o zabezpečení pracovných síl pre výstavbu VSŽ.

[19] Železiarne - jasná perspektíva. In *Východoslovenské noviny*, 1959, roč. II (VIII), č. 60, s. 1.

[20] BARNOVSKÝ, Michal - BRIŠKÁR, Juraj. K otázke výstavby hutného kombinátu na východnom Slovensku (HUKO). In *Historica Carpatica : zborník Východoslovenského múzea v Košiciach*. Bratislava : Smena, 1970, s. 104.

[21] Čo o nás píše iní. In *Huko - stavba socializmu*, 1951, roč. 1, č. 3, s. 2.

[22] Vymedzila sa oblasť náborových akcií v rozsahu 26 obcí s 19 000 obyvateľmi. BARNOVSKÝ, M. - BRIŠKÁR, J. *K otázke výstavby hutného kombinátu...*, s. 97.

[23] Problémy našej stavby. In *Huko - stavba socializmu*, 1951, roč. 1, č. 3, s. 3.

[24] ŠA KE, f. Sekretariát predsedu a rada KNV Východoslovenského kraja 1960 - 1969, k. 54, č. 858/1962, Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ.

[25] ŠA KE, f. Sekretariát predsedu a rada KNV Východoslovenského kraja 1960 - 1969, k. 54, č. 858/1962, Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ.

[26] Železiarne do prvej etapy. In *Východoslovenské noviny*, 1959, roč. II (VIII), č. 42, s. 4.

[27] GRONSKÝ, Štefan. Súčasná politicko-ekonomická situácia na východnom Slovensku a perspektívy rozvoja v treťom 5RP. In *Východoslovenské železiarne : zborník zo seminára na pomoc lektorom*. Bratislava : Slovenský výbor Československej spoločnosti pre šírenie politických a vedeckých poznatkov a Osvetový ústav, 1961, s. 18.

[28] GLÜCK, Róbert et al. *15 rokov VSŽ*, Praha, 1974.

[29] BALOG, J. et al. *10 rokov VSŽ...*, s. 122.

[30] ŠA KE, f. Sekretariát predsedu a rada KNV Východoslovenského kraja 1960 - 1969, k. 54, č. 858/1962, Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ.

[31] Keďže išlo o jednu z prvých prevádzok potrebovali ľudí z čierneho remesla, čo znamená vyučených kováčov, zámočníkov a podobne.

- [32] ŠA KE, f. VSL KNV Odbor pracovných síl 1960 - 1969, k. 15, č. 1/1961, Správa odboru pracovných síl Východoslovenského kraja KNV o zabezpečení pracovných síl pre výstavbu VSŽ.
- [33] Štátny organizovaný nábor pre hutné podniky hlavne v oblasti Ostravska, Kladna a Plzeň.
- [34] ŠA KE, f. Sekretariát predsedu a rada KNV Východoslovenského kraja 1960 - 1969, k. 54, č. 858/1962, Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ.
- [35] ŠA KE, f. VSL KNV Odbor pracovných síl 1960 - 1969, k. 7, č. 100/1963, Správa o plnení organizačného náboru pracovných síl pre výstavbu VSŽ.
- [36] ŠA KE, f. VSL KNV Odbor pracovných síl 1960 - 1969, k. 15, č. 1/1961, Správa odboru pracovných síl Východoslovenského kraja KNV o zabezpečení pracovných síl pre výstavbu VSŽ.
- [37] Vyhrať boj v náboře. In *Východoslovenské noviny*, 1960, roč. III, č. 116, s. 1.
- [38] *Východoslovenské železiarne Vás volajú. Zabezpečte si svoju budúcnosť.* Košice : VTP - VSŽ, 1965.
- [39] Spísané 28. marca 1963. ŠA KE, f. VSL KNV Odbor oblastného plánovania 1965 - 1969, k. 20, č. 10/1963, Výstavba výstavného strediska a náborových kancelárií vo VSŽ.
- [40] Učni Východoslovenských železiarní sú nadšení Ostravou. In *Východoslovenské noviny*, 1960, roč. III, č. 2, s. 1.
- [41] Ostravské pozdravy východu. In *Východoslovenské noviny*, 1960, roč. III, č. 12, s. 3.; Košičan píše z Ostravy. In *Východoslovenské noviny*, 1962, roč. III, č. 63, s. 2.; Prví pre železiarne. In *Východoslovenské noviny*, 1960, roč. III, č. 43, s. 1.; O našich v Ostrave. In *Východoslovenské noviny*, 1960, roč. IX, č. 132, s. 2.
- [42] Budú z nich budovatelia Východoslovenských železiarní. In *Východoslovenské noviny*, 1959, roč. II (VIII), č. 15, s. 1.
- [43] Od čašnickeho podnosu k zvéračom. In *Východoslovenské noviny*, 1960, roč. III, č. 95, s. 1.
- [44] *Východoslovenské železiarne Vás volajú. Zabezpečte si svoju budúcnosť.* Košice : VTP - VSŽ, 1965.
- [45] ŠA KE, f. Sekretariát predsedu a rada KNV Východoslovenského kraja 1960 - 1969, k. 54, č. 858/1962, Správa o previerke zabezpečovania kvalifikovaných pracovníkov pre VSŽ.
- [46] BALOG, J. et al. *10 rokov VSŽ...*, s. 122
- [47] ŠA KE, f. VSL KNV Plánovacia komisia a plánovací odbor 1960 - 1969, k. 210, č. 71/1964, Ukazovatele z návrhu plánu VSŽ na rok 1965.
- [48] GLŮCK, R. et al. *15 rokov VSŽ.*

[49] BALOG, J. et al. *10 rokov VSŽ...*, s. 123.

[50] Graf vytvorený na základe údajov: GLÜCK, R. et al. *15 rokov VSŽ*.

[51] Tabuľka bola zostavená na základe údajov: GLÜCK, R. et al. *15 rokov VSŽ*.